

Tallinna Tondi Põhikool

9A.klass

Valge-toonekurg

Referaat

Tallinn 2012

Valge-toonekurg

Valge-toonekurg on suur, pikkade jalgade, pika kaela ja pika nokaga lind. Ta kaalub 3,5-4kg, tiiva pikkus on 58-61cm. Lennul kael sirge, jalad taha sirutatud. vanalinnud ei häälitse, ainult plagistavad nokka. Noored vinguvad kähisevalt. Eestis on ta üldtuntud haudelind. Tihedama leviku piiriks on Lihula- Türi- Jõgeva- Mustvee joon. Sellest põhapool on asustus hõredam. Kirde-Eestis ja Saaremaal on valge-toonekurg haruldane, Hiiumaal ei pesitse.

Ka Türi ja selle lähemas ümbruses on mitmeid pesapaiku, mis igal aastal on asustatud.

Valge-toonekurg on rändlind. Ta talvitub Lõuna-Aafrikas, meile saabub aprillis. Kevadel rändavad toonekured kiiremini. Mitmete Euroopa teadlaste järgi kuni 200 km päevas. Isalinnud saavad sageli varem varem kui emalinnud. Kohale jõudnud üksik isalind muutub päev-päevalt rahutumaks ja klõbistab pesal seistes nokka (mõnikord isegi öösel). Isalind näib iga esimesena päralejõudvat emalindu partnerina tunnustavat. Kui aga pärast jõuab kohale emalind, kes temaga eelmisel aastal samas pesas pesitses, tekib emalindude vahel äge võitlus. Isalinnule näib üsna ükskõik olevat, kumb emalindudest võidab.

Valge-toonekure rahvapärased nimed:

toonakurg, toonikurg, lastetooja, titekurg, pikk-koib, pikknokk, valge kurg, toona, pugu, pugukurg

Pesa ehitamine ja pesitsemine:

Valge-toonekurg asustab peamiselt niiskemaid ava- ja kultuurmaastikke, jõeluhtasid, samuti inimasulaid ja nende lähemat ümbrust. Pesa rajatakse puu, korstna, telefoniposti või elektripoisti otsa, katusele. Meelsasti kasutavad ka tehisaluseid. Pesapuuna eelistavad valge-toonekured kuuske, ka kask ja lehis on küllaltki sagedased pesapuud. Teistel puuliikidel pesitsevad valge-toonekured harvem. Valge-toonekurg on monogaamne lind. Üks paar pesitseb samas pesas hulk aastaid järjest ning pesa paisub üsnagi suureks. Noored valge-toonekured asuvad pesitsema enamasti niisugusesse paika, mis sarnaneb nende sünnikohaga. Kurna suurus on keskmiselt 4 muna (tavaliselt 2...6). Munad on elliptilised, valged, mõnikord kollaka või roheka varjundiga. Munad varieeruvad ka suuruselt, keskmiselt 110g. Haudevältus umbes 30 päeva, mõnikord kauem. Haudumise kestus oleneb ilmastikust.

Vaata ka Eesti selgroogsetest valge-toonekure lehekülge.

Kevadel tassib toonekurepaar noka vahel pesamaterjali kohale. Vanas pesas tehakse remonti. Pesamaterjaliks kõlbab valge-toonekurele peaaegu iga asi, mis tema tähelepanu köidab ja millest jõud üle käib. Pesadest on leitud paberit, pappi, vanu kingi, riideräbalaid, villaseid sokke, laste mänguasju, isegi plekitükke. Pesa ehitamine ei katke valge-toonekurgedel kunagi pikemaks ajaks - pesamaterjali tuuakse juurde ka munemise, haudumise, poegade koorumise ja nende toitmise ajal, vahel ka pärast poegade pesast lahkumist.

Tehispesaaalused:

Pesaaaluseks sobivad väga hästi vankrirattad, suured korvid, laudadest raamid. Elektripostil paikneva pesa peab tõstma kõrgemale alusele, et see juhtmetega kokku ei puutuks. Pesaaaluse ülesseadmisel peab jälgima, et kurgedel oleks vaba juurdepääs pesale, takistavad puuoksad tuleks eemaldada. Pesaaalus tuleb tugevasti kinnitada, et see tormiga alla ei kukuks.

Arvukus ja asustustihedus

Esimesed teated selle linnuliigi pesitsemise kohta Eestis pärinevad möödunud sajandi keskpaigast, sellest ajast peale on arvukus pidevalt suurenenud. Näiteks pesitses Eestis 1954. aastal 356 paari, 1974. aastal 1060 paari, 1984. aastal umbes 1400 paari ja 1994. aastal juba umbes 2400 paari. Asustustihedus on suurem Lõuna- Eestis, kus pesitseb umbes 10...11 paari 100 km² kohta.

Valge-toonekure arvukuse tõus Eestis on tingitud mitmest asjaolust:

- 1) keskkond pakub praegu veel soodsaid elutingimusi
- 2) Eestis on tema leviku põhjapiir ja sinne asustustihedus pole jõudnud maksimumini

Mujal maailmas ei ole toonekurel nii hästi läinud kui meil. Lääne -Euroopas märgati tema taandumist juba möödunud sajandil, rahvusvaheliste linnuloenduste andmed näitavad arvukuse vähenemist ka Kesk - Euroopas. Prantsusmaal, Rootsis ja Belgias toonekurge enam polegi.

Vaenlased

Suure ja tugeva linnuna pole valge-toonekurel palju vaenlasi - peamiselt suuremad kotkad, mõned kiskjad. Peamine vaenlane on inimene - toonekurgi ohustavad põllumajanduses kasutatavad mürgid, maanteeliiklus ja elektriliinid.

Uskumusi ja muistendeid

Mõnel pool räägitakse, et valge-toonekurg on kättemaksuhimuline lind. Kui inimesed tema pesitsemist segavad, toob ta rästikuid ja pillab need majaukse lähedale õuele. Samuti on arvatud, et toonekurg toob põlevaid tukke ja süütab maja. Seetõttu on mõnigi toonekurepesa lõhutud ja tehispesa jäänud ülespanemata.

Lõuna- Eestis tähendas toonekure ilmumine elamute lähedusse või lend üle maja inimese peatset surma, laskumine karjamaale või lend üle karja aga kariloomade surma.

Sellele linnule ei tohi kurja teha, tal on inimese mõistus ja linnu nägu. (Rõuge)

Toonekurg seisab ülemise ilmaga ühenduses. (Helme)

Kus toonekurg pesitseb, sinna ei löö väik sisse.

Muna või poja allakukkumist on peetud halvaks endeks majaanikele, pesa mahajätmine kuulutavat ette õnnetust (tulekahju või pereliikme surma. Kurepaari pesitsematulek seevastu tähendavat õnne (abiellumist või lapse sündi).

Vanarahvas ütleb, et kui toonekurg muna pesast välja viskab, tuleb sügisest poolt suvi vihmane, aga kui poja, siis tuleb kuiv suvi.

Valge-toonekurge nimetatakse Eesti rahvajuttudes ka titetoojaks. Viimase kuuekümneme aasta arhiiviteadete põhjal toob toonekurg Eesti peresse tite allikast, kaevust, loigust, lombist, linaleost, kraavist, ojast, jõest, järvest, rabast, metsast, titemäelt jne. Laps tuuakse nagu teistegi Euroopa rahvaste juttudes noka vahel või tiiva peal, mähkme või sõela sees, läbi akna või läbi korstna.

Pildid toonekurest

Valge-toonekurg pesas koos oma poegadega.

Valge-toonekurg lendab

Valge-toonekure luupea